

A HATODIK UJJ

(I. J. asztalosmester történeteiből)

GION NÁNDOR

Nem meséltem még Magának Bruzsinszkiról, a lengyelről. Vagy meséltem már róla? Nem, a lengyelről még nem. Arról meséltem már többször, hogy szombat délutánonként, amikor befejeztük a munkát és felsöpörtük az asztalosműhelyt, mindig hoztunk egy üveg pálinkát, a gyalupadra vagy a félig kész székekre ültünk, csendben iszogattunk, és leginkább a tánciskoláról beszélgettünk, mert ilyenkor a tánciskolába készültünk valamennyien, nem azért, hogy táncolni tanuljunk, tudtunk mi táncolni, a lányokkal akartunk kicsit hetyegni, akik még az első lépésekkel ügyetlenkedtek; tulajdonképpen nem is a tánciskoláról, hanem a lányokról beszélgettünk, kezdetben csöndesen, később, mire az üveg vége felé jártunk, egyre hangosabban — igen, erről már többször meséltem, mert szépek voltak ezek a szombat délutánok abban az enyvszagú műhelyben, de Bruzsinszkiról még nem meséltem eddig Magának.

Pedig Bruzsinszki is ott ült mindig, velünk együtt itta a pálinkát, és ő is szeretett a lányokról beszélni, bár a tánciskolát érthetően nem kedvelte túlságosan. Bruzsinszki állítólag lengyel nemesi származék, és abban az időben még hat ujja volt a bal lábán. Sokszor elmondta nekünk, hogy ő lengyel nemesi családból származik, nem hengegett ezzel, sőt mintha bánkódott volna a dolog miatt, de én még így sem hittem neki. Ismertem az apját, Bruzsinszki Miklósnak hívták, kocsis volt a Vécsey-malomban, kegyetlenül verte a lovait, és olyan hangosan káromkodott, hogy megremegtek az ablakok, ha végighajtott az utcán, de nem lengyelül káromkodott, egy szót sem hallottam tőle soha lengyelül, pedig jól ismertem, még a teme-

tésére is elmentem: úgy halt meg, hogy a megkínzott igásló agyonrúgta, amikor este az istrángot akasztotta ki. Szóval kocsis volt a Bruzsinszki apja, a nagyapja meg talán még kocsis sem... Nem is értem, miért emlegette annyiszor a lengyel nemesi származását, hiszen semmi előnye nem származott ebből a hazugságból. Az viszont tény, hogy hat ujja volt a bal lábán. Két hüvelykujja vagyis nagyujja volt, egy rendes nagyujja és amellet egy másik, egy köröm nélküli csög, majdnem akkora, mint a rendes ujj, csak puhább és érzékenyebb annál, amolyan bőrrel bevont porcogó. Nem volt kellemes látvány ez a hatodik ujj, Bruzsinszki nagyon szerencsétlennek érezte magát miatta, igyekezett is elrejteni, de ahhoz, hogy elrejtse sokkal szélesebb cipőt kellett csináltatnia a bal lábára, mint a jobb lábára, és az ormótlan cipőben kissé bicegve, kaszálni járt.

— Őseid bűneiért vezekelsz — szokta mondogatni Bruzsinszkinak Dosztán Feri szombat délutánonként, amikor már betermeltük a pálinka javát. Ez a Dosztán Feri néha nagyon okosan beszélt, de néha úgy viselkedett, mint egy faragatlan tuskó. — Degenerált, naplopó őseid hagyták rád a hatodik ujjat. Csak munkával szabadulhatsz meg tőle, rengeteg munkával. A beteges csökevényeket csak munkával lehet eltüntetni.

Bruzsinszki ilyenkor elkeseredetten bólogatott, ormótlan bal cipőjét nézte, és azt mondta:

— Nem tehetek róla, hogy lengyel nemesek voltak az őseim.

— Mi az, hogy nem tehetsz róla?! — handabandázott Dosztán Feri. — Bizonyítsd be, hogy nem tehetsz róla! Munkával!

— Szamárságokat beszélsz — szóltam közbe, mert nem akartam, hogy Dosztán Feri elrontsa a szombat délutánt. Bruzsinszkinak meg azt mondtam: — Legjobb lenne, ha levágnád az ujjadat. Menj el a kórházba.

— Az nem megoldás — szájalt Dosztán Feri, de akkor már beavatkozott Szilágyi és Korhanecz is.

— Vágasd le azt a csögöt — biztatták Bruzsinszkit. — Meddig akarsz még kínlódni vele?

— Lehet, hogy igazatok van — mondta Bruzsinszki. — Azt hiszem, be fogok feküdni a kórházba.

De nem feküdt be a kórházba. Majdnem minden szombaton megígérte, hogy elmegy a kórházba, aztán mégsem ment el. Talán félt..., nem tudom. Mindenesetre nagyon szomorúan vált el tőlünk szombat délutánonként.

A tánciskolába ő nem jött velünk. Nem mintha sokat veszített

volna. Mi is csak azért jártunk oda, mert jobb hely nem adódott. Az Iparosotthonban volt a tánciskola, egy nagy hodályban, Lázár, a Szabados utcai pék volt a tánctanár, vékony bajuszú, fűrge kis ember, ő irányította a csetlő botló párocskákat, amíg bele nem fáradt a tánclépésekbe és az ugrálásba; akkor jöttünk mi, megforgattuk a lányokat, és nagyjából ennyiben is maradt minden, tekintettel, hogy a mamák ott sutyorogtak a fal mellett, és mindenre nagyon figyeltek, holmiféle helytelenkedésről szó sem lehetett. Legfeljebb azzal a néhány lánnyal, akik mama nélkül jöttek el és már tudtak táncolni, ezekre ráhajtottunk úgy éjfél tájt, néha haza is kísértük őket, de ezek meg nem tetszettek túlságosan, elég lomposak és girhesek voltak... egy kivételével. Ezért az egyért megvesztünk minden szombat éjszaka. Formás, kemény húsú lány volt, az ember minden pillanatban azt várta, hogy széthasad rajta a ruha, vékony csíkokra szakad, különösen a melle táján, mert olyan mellei voltak, mint azok a barnára pácolt, szabályos gömbök a régimódi nyoszolyákon: olyan nagyok és olyan kemények; ha vele táncoltam, a szívem a gerincemhez lapult, és ki akart ugrani a hátamon. Hát emiatt érdemes volt eljárni a tánciskolába. Azzahogy érdemes lett volna, ha... Mert hiába szálltunk rá minden szombat éjszaka, táncolni szívesen táncolt bármelyikünkkel, de ha sétálni hívtuk, meg mit tudom én, hűvösen végignézt rajtunk, és mindig azt mondta:

— Én táncolni jöttem és nem sétálni.

Aztán egyedül ment haza, és azt hiszem, hogy holdvilágos éjszakákon még a kutyák is sóvárogva vonítottak utána. Így múltak el hetek, hónapok. És még a nevét sem tudtuk meg. Tehetetlen dühünkben Bögyes Marcsának neveztük egymás között, és trágár megjegyzéseket tettünk rá, különösen szombat délutánokon, amikor leültünk pálinkázni a kitakarított műhelyben. Ha jobban visszagondolok, nem is a tánciskoláról, nem is a lányokról, hanem erről a lányról beszélgettünk leginkább, és ezzel együtt voltak szépek a szombat délutánok.

Annyit beszéltünk róla, hogy még Bruzsinszki is begerjedt, és egy szombaton, amikor Dosztán Feri véletlenül nem emlegette a hatodik ujjat és a degenerált, bűnös ösöket, Bruzsinszki is eljött velünk a tánciskolába. Eljött, persze nem táncolt. Leült a sutyorgó öregasszonyok mellé, és nézett bennünket. Aztán az egyik szünetben felkelt, és odament Bögyes Marcsához, bal lábával feltünőbben kaszált, mint máskor. Megálltak egymással szemben, beszélgettek. Mi újra

táncolni kezdtünk. Ők még mindig beszélgettek, a lány időnként lopva lenézett Bruzsinszki ormótlan bal cipőjére. Aztán elmentek sétálni.

Egyszerre megsavanyodott az egész tánciskola. Nem, nem irigykedtünk Bruzsinszkira. Én legalábbis nem irigykedtem rá. Sajnáltam Bruzsinszkit, hogy olyan szerencsétlen a hatodik uja miatt, és még majdnem örültem is, hogy neki sikerült felcsípnie azt a lányt. Csakhogy valami végérvényesen eltűnt a tánciskolából, még hozzá érthetetlen módon. Éppen Bruzsinszki, a lengyel nemesi származék a hat ujjával!

És ha azt hiszi, hogy Bruzsinszki ettől boldog lett, hát nagyon téved. Hétfőn bánatosabban jelent meg a műhelyben, mint bármikor azelőtt. Lógatta az orrát, téblábolt a gyalupad körül, reggelinél pedig kijelentette:

— Holnap befekszem a kórházba!

Bámultunk rá, és bámultunk egymásra.

— Bögyes Marcsának nem tetszik a lábujjad? — kérdezte Dosztán Feri. — Miért ment el veled, ha nem tetszik a lábujjad?

— Nem erről van szó — lógatta az orrát Bruzsinszki.

— Mi a fenét akarsz? — kérdezte idegesen Szilágyi. — Felcsípted előlünk azt a lányt. Mit akarsz? Én már hónapok óta reszketek utána. Néha már majdnem nyávogni kezdtem, mint a kandúr macskák. Biz' isten a tetőgerincre is felmásztam volna érte. Mint a kandúr macskák februárban. Mit akarsz? Lehet, hogy éppen a hatodik ujjad tetszik neki.

— Nem erről van szó — mondta Bruzsinszki.

— Hát miről van szó? — kérdeztem. Igyekeztem nyugodt maradni. — Rendben van, leváगतod az ujjadat. Már régóta mondjuk, hogy feküdj be a kórházba, te meg csak ígéreted, ígéreted. Most, amikor kiderült, hogy nem is olyan nagy baj, ha az embernek hat uja van — én a te helyedben örömben lerágnám a gyalupad szélét —, megjelenysz itt lekonyulva, mintha összedőlt volna a világ.

— Az ember ne különbözzön a többiektől — mondta Bruzsinszki.

— He?

— Nem jó az, ha az ember különbözik a többiektől.

— Erre most jöttél rá? — kérdezte Dosztán Feri. — Amíg Bögyes Marcsával sétálgattál?

— Régóta rájöttem — mondta Bruzsinszki. — Nem jó az, ha az embernek valamiből több van, mint másoknak. Nem jó, ha eggyel több uja van, vagy ha sokkal erősebb, mint mások, vagy

okosabb . . . Másképp látja a világot. Más nyelven beszél. Időnként más nyelven beszél, és az emberek, mivel nem értik, kinézik maguk közül. Nekem elhihetitek. Eggyel több ujjam van.

— Mi sohasem néztünk ki magunk közül — mondta Szilágyi.

Bruzsinszki felemelte a fejét, ránk bámult, és azt hittem, hogy mindjárt meg fog szólalni lengyelül. Akkor elhittem volna, hogy lengyel nemesi ősöktől származik. De nem szólalt meg lengyelül, és nem bizonyított be semmit. Viszont bevonult a kórházba, és szombatig nem láttuk.

Szombaton délután éppen végeztünk a takarítással, amikor ismét megjelent Bruzsinszki, két üveg pálinkát hozott, és bal lábán a régi, ormótlan cipő volt.

— Nem vágták le? — kérdeztük csalódottan.

— Nem — mondta dühösen Bruzsinszki. — Csak megvizsgálták. Szurkálták, vizsgálták, röntgenezték . . .

— És?

— Nem fogják levágni.

— Nem? Miért?

— Nem akarják levágni az orvosok. Azt mondják, hogy nem lehet levágni.

— Miféle orvosok azok? — kérdezte felháborodottan Szilágyi.

— Még hogy nem lehet levágni! Feküdj be egy másik kórházba.

— Nem ér az semmit — káromgott Dosztán Feri. — Megmondtam én. Ezen csak a munka segít, semmi más.

— Ígyunk — mondta Bruzsinszki, és átnyújtotta az egyik pálinkás üveget. A másikat magánál tartotta.

Kissé feszelegve ültünk fel a gyalupadra, és kinyitottuk az üveget. Bruzsinszki a szerszámládához ment, kivett egy baltát, ujjáival kipróbálta az élet. Aztán levett a polcról egy reszelőt, kerített magának egy alacsony széket, leült, a pálinkás üveget a földre tette, és a reszelővel élesíteni kezdte a baltát. Csendben figyeltük a gyalupadról, most nem beszélgettünk sem a tánciskoláról, sem a lányokról, sem Bögyes Marcásról. Csak néztük Bruzsinszkit, és az egész dolog nagyon nem tetszett nekünk. Jó sokáig élesítette azt az átok baltát, néha meghúzta a pálinkás üveget. Később a gyalupad alól előkotort egy gerendavéget, a székhöz vitte, és letakarta egy fehér rongydarabbal. Visszaült a székre, bal lábáról levette a cipőjét és a zokniját, a lábát felrakta a gerendavégre, és ráöntött vagy negyed liter pálinkát. Aztán meglocsolta a pálinkával a balta élet is.

De akkor már leugráltunk a gyalupadról, körbe fogtuk Bruzsinszkit.

— Mit akarsz?! Mi a fenét akarsz?! — ordítottunk.

— Levágom — jelentette ki halálos nyugalommal.

— Megőrültél?! — förmedtem rá, és hozzáléptem. — Add ide azt a baltát.

Fenyegetően felemelte a baltát, és azt mondta:

— Menj innen, mert beléd vágom.

Ijedten hátrahőköltem, akartam még valamit mondani, de már nem jutott rá időm. Bruzsinszki lecsapott a baltával. A hatodik ujj messze elrepült, néhányszor megperdült a levegőben. Helyéről vastag sugárban spriccelt a vér. Bruzsinszki meg csak ült, mosolygott, egyre fehérebb lett az arca, mintha a lélek szállna ki belőle.

Ordítózva ugráltunk körülötte, mindenféle rongyokat szorítottunk a lábára és sikerült elkapnunk Bruzsinszkit, amikor lefordult a székről. Hívtuk a mentőket, és a mentők bevitték a kórházba.

Hónapok múltán jött ki a kórházból. Bal lábát térdből levágták. Mert amikor lecsapta a hatodik ujját, az idegek meg az inak összeugrottak a lábában, mint az elpattant rugó. Ezért mondták az orvosok, hogy nem szabad levágni azt a porcogós ujját. Bruzsinszki ezt nem tudta, de lehet, hogy akkor is levágta volna az ujját, ha tudja. Mert, ha Maga azt hiszi, hogy Bruzsinszki bánkódott a lába miatt, hát nagyon téved. Mankón vonszolta be magát a műhelybe, és boldog volt a mankóival.

— Végre olyan vagyok, mint a többi ember — mondta vigyorogva.

— Hát nem egészen — néztünk rá szánakozva.

— A láb az nem számít — legyintett. — Kapok majd mülábat, és akkor olyan leszek, mint a többi ember. Az a fontos, hogy már nincs hat ujjam.

Így beszélt, és boldog volt a mankóival. Sokszor bejött a műhelybe, néha Bögyes Marcsa is elkísérte a kapuig. Később mülábat kapott Bruzsinszki, Bögyes Marcsa meg faképnél hagyta, hozzáment egy köszörűshöz, akinek akkora anyajegy volt az arcán, mint egy szétlapított egér. Úgy látszik, az ilyen férfiak tetszettek neki, Bruzsinszki is csak addig kellett neki, amíg hat ujjá volt, később faképnél hagyta. De Bruzsinszki még ezt sem bánta. Boldog volt a mülábával, és portás lett nálunk. Még most is portás.

És nagyon megváltozott. Lármás, nevető ember lett belőle. És pöffeszkedő. Azelőtt, amíg hat ujjá volt, mindig szerényen kedve-

sen viselkedett. A múltbával egy pöffeszkedő marha lett. Sokat piszkoskodik velünk. Mindig alaposan átnézi a táskáinkat, amikor indulunk haza. Mintha mi tolvajok volnánk. Nem mondom, néha hazaviszünk egy-két szerszámot, az ember hét végén bütykölget otthon valamit, de leginkább visszahozzuk a szerszámokat. Nem vagyunk mi tolvajok. De Bruzsinszki mégis piszkoskodik velünk, és nagyon büszke a múltbára.

Bevallom Magának, sokkal jobban kedveltem Bruzsinszkit, amíg hat ujja volt. Mondhatnám úgy is, hogy most már egyáltalán nem kedvelem. Nem lett volna szabad levágnia azt a hatodik ujját.